

Феодосій СТЕБЛІЙ, Володимир ПАШУК

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
“ТОВАРИСТВО “ПРОСВІТА” І ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ
НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В КОНТЕКСТІ
КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ НАРОДІВ
АВСТРО-УГОРЩИНИ”**

У рік 125-річного ювілею Товариства “Просвіта”, 6–7 грудня 1993 р., проведено Міжнародну наукову конференцію на тему “Товариство “Просвіта” і західноукраїнське національне відродження в контексті культурно-політичного розвитку народів Австро-Угорщини”. Її організовано на базі Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича АН України із залученням ряду наукових організацій та товариств, зокрема Львівського Товариства української мови ім. Т. Шевченка “Просвіта”. В роботі конференції взяли участь більш як 80 вчених з України, Австрії, Чехії, Словаччини, Польщі, США і Канади.

Відкрив конференцію вступним словом голова оргкомітету, директор Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича АН України академік Ярослав Ісаєвич.

Тон конференції задали доповіді, виголошені на пленарних засіданнях. Ф. Погребенник (Київ) розкрив місце Товариства “Просвіта” в контексті суспільно-політичної та культурної ситуації в Австро-Угорщині та Галичині ХІХ – початку ХХ ст. Академік Я. Ісаєвич (Львів) висвітлив етапи національного самоусвідомлення українців Галичини в ХІХ ст. Доповідь на тему “Просвіта” і система культурних цінностей в розбудові Української держави” виголосив О. Федорук (Київ). У виступі Г. Бізанца (Відень) було відображено атмосферу політичного й духовного життя Австро-Угорщини часу заснування та діяльності “Просвіти”. На сучасних аспектах просвітянської теми спинилися О. Гринів та І. Мельник (Львів).

Згодом працювали чотири секції: “Національно-культурне життя народів Австро-Угорщини і національне відродження українців Галичини в ХІХ – на початку ХХ ст.”, “Товариство “Просвіта” в контексті українського відродження в Галичині”, “Філії, читальні, кадри Галицької “Просвіти” та її спадщина” та “Діяльність “Просвіти” на українських землях поза Галичиною та в діаспорі”.

Загалом на конференції було виголошено понад 60 доповідей і повідомлень.

Розглядаючи головні напрями роботи “Просвіти” в загальноавстрійському, всеукраїнському, європейському і світовому контекстах і використовуючи при цьому дані різних наук (історіографії, філософії, літературознавства, лінгвістики, історії економічної думки, етнографії, історії журналістики, мистецтвознавства, музикознавства, архівознавства, бібліотекознавства), доповідачі порушили широке

коло питань, що викликало необхідність виходу за межі конкретно-історичних досліджень, широкого застосування типології і комплексного підходу до вивчення проблем національно-політичного і культурного утвердження українства, ролі і місця в цьому процесі Товариства “Просвіта”.

У доповідях і повідомленнях висвітлено також цілий комплекс питань, що розкривають загальну тенденцію культурно-політичного розвитку народів Австро-Угорщини в XIX – на початку XX ст., місце і роль культурно-освітніх інституцій в культурному житті цих народів і на цьому фоні роль Товариства “Просвіта” в національному відродженні українців Габсбурзької монархії, його вплив на духовне життя всієї України та української діаспори, міжнародні зв’язки, долю при тоталітарному режимі та місце в державотворчому процесі й духовному житті сучасної України.

Проведений на конференції науковий аналіз діяльності “Просвіти” за 70 років існування засвідчив її феноменальний вплив на формування національної свідомості широких народних мас, утвердження патріотизму, виховання навичок цивілізованого господарювання, високих моральних якостей, духовності, прилучення до здобутків світової культури.

Завдяки конференції було виявлено коло дослідників, які розробляють різні питання з історії “Просвіти”, і зроблено спробу консолідувати зусилля науковців на цій ділянці. Головним її підсумком можна вважати те, що було здійснено важливий крок на шляху руйнування штучних антинаукових стереотипів, які протягом тривалого часу нав’язувалися суспільству, а також вироблення науково-об’єктивного погляду на місце й значення “Просвіти” в житті України.

Учасники конференції були одностайні в необхідності планомірного фахового дослідження діяльності “Просвіти”, її ролі в консолідації української нації, у відродженні і розбудові національної державності. Було вирішено видати документальну спадщину Товариства та його визначних діячів. Пропонувалося використувати досвід давньої “Просвіти” в діяльності сучасних державних і громадських інституцій. Наголошувалося на необхідності повернення її архівної спадщини з фондосховищ інших країн і посиленні зв’язків із загальноосвітніми школами, вищими навчальними закладами, бібліотеками. Матеріали конференції заплановано опублікувати окремою книгою.

*Український історичний журнал. – 1994. – № 4. –
Липень–серпень. – С. 152–155.*